

כשר ובר מאמר

מה? המיונז עולה 12.90?! לפני חצי שנה הוא עלה רק תשעה שקלים! | גם אתן משמיעות קריאות תדהמה כאלה מול תגי המחיר של מוצרי צריכה פשוטים ויומיומיים? גם אצלכן רשימת הקניות מצטמצמת, והמשכורת לא מספיקה לחמם את העו"ש? והאם אתן בכל זאת ממשיכות לערוך קניות, להכין ארוחות, להלביש ילדים ולשלם על יתר צורכי הבית? | הפער בין אורח החיים שלנו לבין התקציב שאיתו אנחנו מנהלים את אורח החיים הזה, מסקרן רבים שתוהים על סודה של הכלכלה החרדית, סקרנות שמתגברת לנוכח גל ההתייקרות ששוטף את המשק. בואו לקרוא על זה, לפצח כמה תעלומות וגם ללמוד על דרכי פעולה מעניינות | הון עצמי

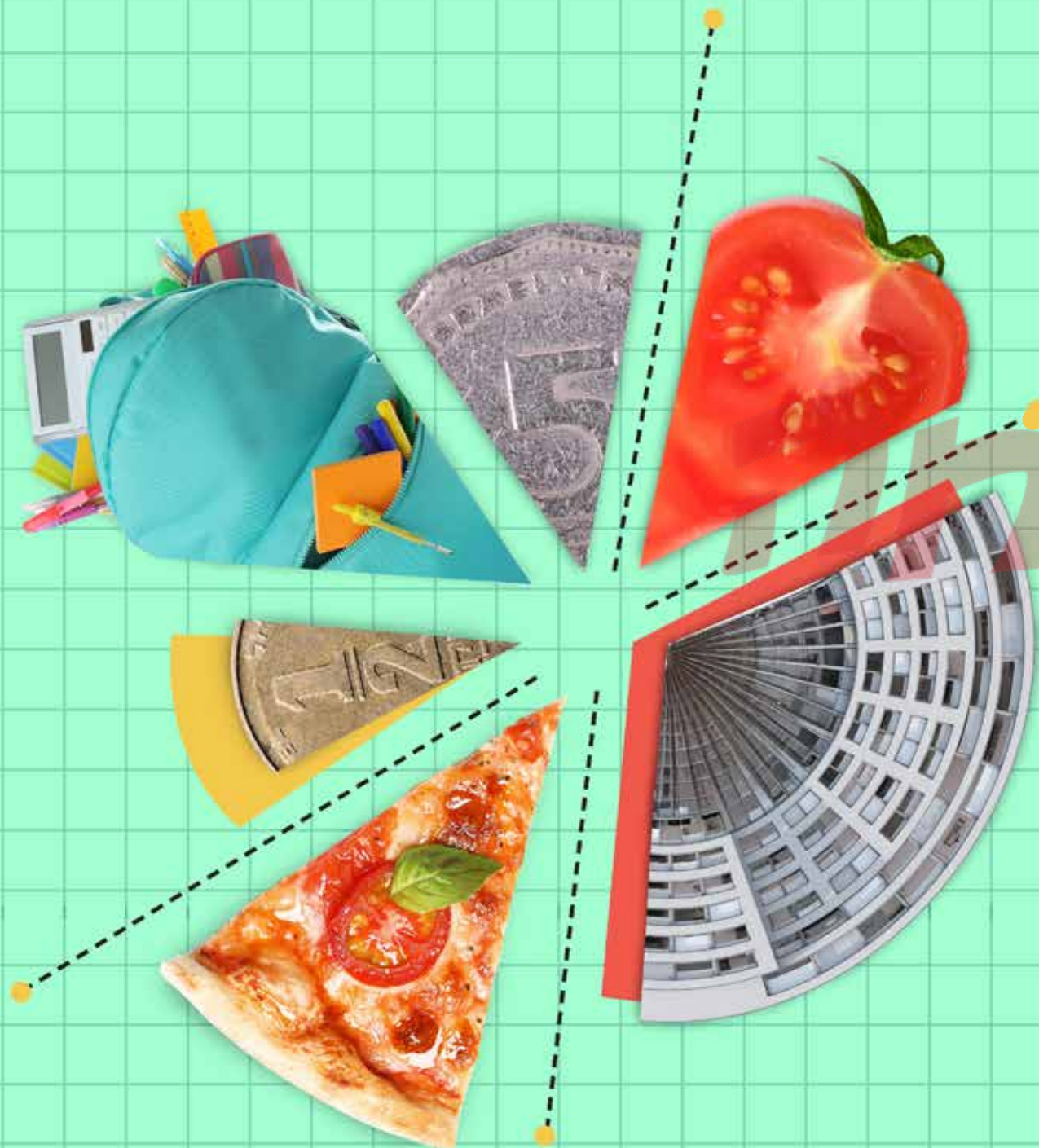
גולדי גרוסמן

ה חיים יקרים, כולנו נאנחים. יקרים תרתי משמע, גוזרים קופון על כל צריכה בסיסית, מבקשים תמורה על כל פריט נחוץ. גזרות חדשות ניחתות, מלמדות על סל המזון הבסיסי שמתייקר באחוזים ניכרים. מחירים מתעדכנים כלפי מעלה, חשבונית הקנייה מתקצרת, אך שורת המחיר רק

מתרחבת...

אין זה סוד שאנו חיים בדור של עקבתא דמשיחא, שבו מתגשם הסימן המובהק של יוקר מאמיר. אין זה גם סוד שרבים עומדים ותוהים, לנוכח הנתונים הללו, איך מתנהלת הכלכלה במגזר החרדי שמשופע בהרבה מאוד עושר רוחני, ופחות משופע במזומנים גשמיים. מהו הסוד שמאפשר לו לגדל משפחה ברוכה, ולנהל אורח חיים בעל ערכים שעבורם הוא ישלם כסף והרבה.

אז מהו באמת סודה של כלכלת המגזר החרדי? כיצד יוצרים 'יש' מול אין שמשתקף בעו"ש ובארנק? איך מנסים להתייעל ולצאת מהקופסה, בכפוף לערכים ולהשקפה הטהורה, המסורה לנו מדור לדור? ואיך מצליחות משפחות לשבור תקרות זכוכית לוחצות, במציאות הלוחצת והמצוקה המורכבת? הגיעה העת לפענח את החידה, לעמוד על נעלמים, להציב משוואות, לקבל פתרונות וללמוד את הסוד הגדול של הציבור היקר, בכל המובנים.

רבקי טננהויז, מרצה, אומנית ומפיקה: "הייתי מהיוצרות החרדיות הראשונות שזכו בפרס, ורבות אחרות שהפרס הוא משאת נפשן, פנו אלי בפליאה: 'איך זכית? מה עשית לשם כך? איך אפשר גם לזכות?' השבתי: בתקופה האחרונה התפללתי המון על פרנסה"

הרכיב הנעלם

מהיכן ירק זה חי? מהדהדת שאלת השאלות. כיצד מצליח הציבור החרדי לשמור על עמידות והישרדות למרות גזרות הכלכלה הבועטות ללא הרף? "כלכלת משק הבית החרדי היא תעלומה שהעסיקה הרבה חוקרים וכלכלנים, שמנסים לפצח את הסוד ולהבין איך בית חרדי מצליח להתקיים", פותחת יהודית מילצקי, העומדת בראש תחום תעסוקה במכון לאסטרטגיה ומדיניות חרדית ומתמחה בהשכלה ותעסוקה במגזר החרדי בהיבטים מגזריים, קהילתיים וגאוגרפיים. "קחו לדוגמה משפחה חרדית ממוצעת, שבה קיים בדרך כלל מפרנס אחד עד אחד וחצי, עם ממוצע של שבעה ילדים, לעומת המגזר הכללי שבו ממוצע הילדים עומד על שניים וחצי עד שלושה למשפחה, כאשר שני ההורים, לרוב, עובדים במשרות מלאות. הפערים הדרמטיים גורמים לחוקרים רבים לתמוה ולנסות להבין מה קורה באמת, כיצד משפחות אלה מתקיימות, וחלק גדול מהן אף רוכש דירות ומצליח להשיא את הילדים".

אילו נתונים התגלו במחקרים אלה?

"הנתונים מגלים כמה אפיקי פעולה. ברמה הפרקטית, משפחות חרדיות רוכשות בקבוצות ובעזרת התארגנויות שונות. הנתונים מצביעים כי בהשוואה למגזרים אחרים, בכל הסעיפים שעליהם משק בית מוציא כסף, רף ההוצאות נמוך בהרבה. בתחבורה - הנסיעה נעשית בתחבורה ציבורית או ברכבים פשוטים, בדיור - המגורים בדירות קטנות וכן הלאה. מובן שגם בסעיפי התרבות, החופשות והפנאי, ההוצאות נמוכות במיוחד בהשוואה למגזרים אחרים". כעת הגיע הזמן לטפוח לעצמנו על השכם, כי לפי דבריה של מילצקי, הערכים שלנו הם לפני הכל. "מחקרים מוכיחים כי התפלגות ההוצאות מגיעה בהלימה לסדרי העדיפויות של המשפחה החרדית, וסעיף אחד שבו המשפחות החרדיות אינן חוסכות, ומשלמות יותר מכל שאר האוכלוסיות, הוא סעיף החינוך. ההורים החרדים דואגים שילדיהם ילמדו במקומות המשתווים לערכי הליבה שלהם, להשקפה הטהורה ולמסורת ישראל סבא, ולכן מוכנים לשלם הון רב גם עבור ישיבות קטנות שאינן מתקצבות ות"חים שאינם

רשמיים, בשביל לממש את מטרותם. משק הבית החרדי יעשה הכל בשביל לג'נגל בין סדרי העדיפויות, ויותר על פינוקים כדי להסתדר עם הוצאות הכרחיות התואמות להשקפת עולמו".

ומה עושים בשביל להתגבר על גלי ההתייקרויות בים השוצף?

לדברי יהודית מילצקי, רואים בהחלט מגמת התייעלות ויצירתיות במגזר החרדי. הצורך להתמודד עם הפער בין רמות הכנסה נמוכות לצרכים הבוערים של משפחה ברוכת ילדים, הוא אבי ההמצאה. "משקי בית רבים משלבים עסק קטן מהצד, והעין מביטה תמיד על אפשרויות למקסום ההכנסות. יש הרבה מאוד יצירתיות ויוזמה בתוך הקהילה. כל אלמנט קטן עשוי להפוך למקור הכנסה, גם של עוד כמה מאות עד אלפי שקלים, שמספקים עוד קצת מרחב ויכולת לפרנס את הבית. המבט נתון גם לדירה הקיימת, היכן אפשר להשקיע ולהניב עוד הכנסה מהצד".

דוגמאות ליצירתיות יש לאין-ספור. קחו את אותה אישה שלמדה לתפור, והיא מציעה שירותי תיקונים לשכנה, או את אותה אישה שמבשלת גורמה למשפחתה, ויוצאת בבשורה של מכירת סלטים או קוגלים במעדניות באזור, או אפילו משפחה שהחלה להכין ארבעס מבושלים והיא משווקת אותם ברחבי הארץ. גם מחסנים או מקלטים מושכרים למכירה או לקליניקה.

ואם תרצו, ייתכן שבמקומות האלה טמון הנעלם, שפותר חלקית את המשוואה הבלתי מובנת - איך מצליחים לפרנס משפחה ברוכה למרות חוסר איוון משווע בין ההכנסות להוצאות.

מתנהלים בתבונה

גם את מוצאת את עצמך מצטיידת באותו סכום לאותה קנייה, אבל יוצאת עם הרבה פחות מוצרים? גם את לא מבינה איך מתאדה המשכורת רגע אחרי שנחתה לחשבון, בניגוד לעבר, שאז היא הספיקה לנוח שם הרבה יותר זמן? שואלת את עצמך לאן עוד יכולה רכבת ההרים להדהיר אותנו בהרפתקה הכלכלית שהולכת והופכת למופרעת מיום ליום? ד"ר איתן רגב, סמנכ"ל מחקר במכון לאסטרטגיה ומדיניות חרדית, מצביע על מגמות ונתונים שונים

המופיעים בדו"ח החברה החרדית שיצא השנה זו הפעם השנייה, ושאותו הפיק עם יהודית מילצקי.

"כלכלת משק הבית החרדי היא סוגיה מורכבת ומרתקת. עם מאפייניה הייחודיים של החברה החרדית נמנים שיעורי תעסוקה ורמות הכנסה נמוכים למדי, לצד מספר נפשות גבוה בכל משק בית. השילוב בין שני גורמים אלו מעלה על פי רוב תהיות על התנהלות כלכלת משקי בית חרדיים והתמודדותם עם הוצאות צריכה מרובות ויוקר המחיה ההולך ומאמיר בישראל. בחינת כלכלת משקי הבית החרדיים מגלה מבנה הכנסות והוצאות ייחודי, המשקף מאפיינים תרבותיים-דתיים רבים ומגולם את סולם הערכים באידיאולוגיה החרדית. ההכנסות מעבודה של משק בית חרדי עומדות בממוצע על כחמישים אחוז מהכנסות מהעבודה במשק בית יהודי שאינו חרדי. זהו ביטוי למבנה הכלכלי של משקי בית חרדיים רבים, הנשען לרוב על מפרנסת יחידה או עיקרית. מבנה ההוצאות הייחודי מבטא ערכים חברתיים כמו הסתפקות במועט וחסכנות, וכמעט בכל קטגוריות הוצאות הצריכה משק הבית החרדי מוציא את הסכום הנמוך ביותר, אף שמספר הנפשות הממוצע בו גדול בהרבה מהממוצע בקבוצות האחרות".

והנה כמה נתונים: "כאמור, נושא החינוך נוטל חלק משמעותי מתקציב המשפחה. משק בית חרדי מוציא כ-2,283 שקלים בממוצע על חינוך, ועל סוגים מסוימים מאוד של 'תרבות' ו'בידור', כ-15% מסך הוצאות הצריכה שלו.

"עוד מאפיין בולט של אורח החיים החרדי הוא החשיבות המיוחסת לרכישת דירה. אף שרמת ההכנסות של משקי הבית החרדיים נמוכה למדי, ולמרות עליית מחירי הדירה, שיעור בעלי הדירות בחברה החרדית גבוה למדי. כדי להתמודד עם הקושי הגובר ברכישת דירה, החרדים קונים דירות קטנות יותר וחולות יותר ונוודים לפריפריה". רבים בחברה שלנו מעידים כי הקשיים גוברים במציאות הכאוטית. ביקשנו לבדוק אצל ד"ר רגב, כיצד מתמודדת החברה עם נתוני העוני והמציאות המתגרת.

האם נמצאו פתרונות מחוץ לקופסה, או שישנם שינויים שמתרחשים מתחת לפני השטח?

"בתקופה האחרונה אנו רואים כי החברה החרדית מבצעת אדפטציות למציאות הכלכלית הקיימת", מציין רגב. "בין השאר קיימת ירידה בשיעור הבעלות של משפחות חרדיות על דירות, עלייה בשיעור נוטלי המשכנתה, והגירה מוגברת אל יישובי הפריפריה.

"בציר השני ניכרת השתלבות מוגברת בכלכלה: שיעורי השכלה ותעסוקה גבוהים מאי-פעם ושינויים במבנה ההכנסות וההוצאות של משק הבית החרדי. "נשים רבות יותר נכנסות למעגל העבודה ולתפקידים ומקצועות תובעניים יותר. גם בתחום החינוך מתחוללים שינויים, לצד נכונות מסוימת להשתלב בתעסוקה ובכלכלה הישראלית. לאור זאת, בשנים האחרונות גדלו ההכנסות הממוצעות נטו מעבודה של משק בית חרדי בשיעור גבוה למדי לעומת משקי בית אחרים".

רגע לפני שנעניק אות כבוד למשפחות החרדיות שמתמודדות עם מאפיינים מאתגרים ויכולות להם, מה לדעתך יכולים קהלים אחרים ללמוד מכלכלת המגזר החרדי? "בעיניי, קהלים אחרים יכולים ללמוד על יכולת ההתאמה למצב חדש, וביצוע התאמות גדולות בפרקי זמן קצרים", מסביר ד"ר רגב. "נוסף על כך, קיימת יעילות רבה בהתנהלות הכלכלית במשק הבית, הכוללת הסתפקות במועט, חיסכון וניהול משאבים מדויק שמגיע כפתרון, בכורח המציאות.

"גם חתירה לרכישת דירה בשלב מוקדם בחיי הזוג, היא בעלת יתרון רב. משפחות רבות הצליחו להגיע לדירה עם אפס הון עצמי. כל עוד הריבית הייתה נמוכה, זה היה צעד חכם שהשתלם לטווח ארוך, בוודאי לעומת הציבור הכללי שהמתין ורכש דירה בשלב מאוחר הרבה יותר, תוך הפסד של עליות ערך אדירות. כיום, כאשר הריבית גבוהה ומחירי הדירות זינקו, חשוב להתנהל בזהירות".

כלכלה מושכלת

הבנו שהחברה שלנו משתדלת להתקיים ממה שיש, להגדיל את הקיים ולא לוותר על ערכים חשובים. בואו נראה איך זה קורה בפועל, ואיך במקביל חודרים גם אלינו אט אט מושגים שונים שמשפיעים על הרגלי הצריכה ויוצרים שינוי במשוואה.

שחר וולף, העומד בראש משרד המתמחה ביעוץ משכנתה ופתרונות מימון, השקעות וניהול כלכלי חכם, בעל תואר שני בכלכלה וותק של עשור בתפקידים ניהוליים בבנק דיסקונט, וקרוב לעשרים שנה בתחום הפיננסים, פותח צוהר לעולם הצרכנות החרדי כפי שהוא מתקיים בשטח.

ראשית הוא מאפיין את המשפחה החרדית הקלאסית, מתאר התנהלות מובהקת: "הדבר הראשון שאליו זוג במגזר החרדי נושא עיניים הוא דירה בטאבו. בשונה מזוגות במגזר הכללי, שישתמשו בכספם לבילויים מיד אחרי החתונה ועוד כהנה וכהנה, הזוג החרדי יחתור לדירה ולא יסתנוור מהצעות קורצות לחגוג את תחילת החיים. זהו צעד חיובי ביותר, הנובע מהבנה שדירה קנויה היא אלטרנטיבה לתשלום דמי שכירות שבכל מקרה יאלצו לשלם מכיסם. המשפחה החרדית גדלה עם הבית. בתחילה, לרוב קונים דירות קטנות או באזורים אחרים, ולאט לאט גדלים ומתפתחים. "הצעד החכם השני שזוג חרדי חותר לקראתו הוא החשיבה על חתונות הילדים, תוך השתדלות להתנהל בחיסכון גדול. במקרים רבים מאוד אני מתבקש להעניק יעוץ בנושא זה כבר בשלב מוקדם מאוד, והסוגיה 'איך מחתנים' מטרידה כמעט כל זוג החל משנתו הראשונה לחיים. מודעות לחיסכון כבר בשלב זה היא אפקטיבית ביותר, כי היא עשויה לצבור ריבית דריבית ולהביא תשואה מיטבית במהלך השנים".

יהודית מילצקי, ראש תחום תעסוקה בחכון לאסטרטגיה ומדיניות חרדית: "מחקרים מוכיחים כי התפלגות ההוצאות מגיעה בהלימה לסדרי העדיפויות של המשפחה החרדית, וסעיף אחד שבו המשפחות החרדיות אינן חוסכות, ומשלמות יותר מכל שאר האוכלוסיות, הוא סעיף החינוך"

כיצד מתבטא החיסכון בחברה החרדית? האם אין שינויים באורח החיים בעשור האחרון?

"בשונה מימים עברו, שבהם אלו שהחזיקו 'סובארו אברכים' היו נקראים לארג'ים, היום הרבה משפחות מתפתות למבצעי מימון למיניהם בנושא הדירות והתחבורה וקונות במבצעים, כאשר למרבה הצער, לרוב אינן מבינות מה זה אומר. כמו כן, במגזר הצעיר בעיקר, קיים פה ושם סטייל חברתי שגוי של רכישת רכב חדש לפני בית. בעבודתי בבנק היו באים לקוחות רבים ונוטלים הלוואה, תוך חשיבה שעוד שנתיים ימכרו את הרכב וההלוואה תהיה כמו ירידת הערך שלו, אך יש להבין שתמיד נשאר פער של עשרות אלפי שקלים. התנהלות זו יוצרת קשיים, וגם כאשר המשפחה מתפרנסת יפה, מומלץ לבחור רכב יד שנייה ולא להיכנס לבורות.

"אך עדיין, המיינסטרים חי תוך מודעות לצריכה. אפילו הקניות בסופר נעשות מתוך שיקול דעת, אין בזבז או מותרות. אני מייעץ לכל המגזרים, ונוכח לראות שבניגוד למשפחות אחרות שקונות בלי לחשוב פעמיים, המגזר שלנו לא רוכש בלי חשבון. משקאות מתוקים הם עדיין נכס השמור לשבת, וכך גם מעדנים וממתקים. גם נושא ההלבשה נשמר בגבולות הצניעות, תרתי משמע. רוב המשפחות לא יחפשו מותגים, אלא ילבשו חולצות לבנות פשוטות, ויחליפו אותן לאחר שהן יתבלו. במחיר של חמש-שש חולצות רגילות שקונה המשפחה החרדית, עשויה משפחה במגזר הכללי לקנות חולצה אחת בלבד. כאן מגיע גם כוח הקנייה החרדי, שממונף ליחזמות חברתיות של מכירות מוצרי מזון וחד פעמי במחירים זולים ביותר. מכירות אלה פורחות ומספקות את היכולת להתקיים בלי לשלם הון".

בגזרת החופשות יש שינוי כלשהו בשנים האחרונות, אך הוא קיים בשוליים ואיננו מגמתי. "אומנם כיום אפשר לראות יותר נוסעים לחופשות בחו"ל, אך עדיין זוג אברכי ירשה לעצמו מקסימום נופש מאורגן או יבלה בבית ויסתפק ביציאות לטיולים מאורגנים ומסובסדים מטעם ארגונים שונים או דרך העירייה".

כיצד מתפתחת היצירתיות והיחזמה מול מציאויות מורכבות? אילו פתרונות התייעלות מוצאות משפחות חרדיות?

"לפני שנתיים ליוויתי משפחה צעירה עם חמישה ילדים. אותה משפחה זכתה במחיר למשתכן וחיה מהכנסות לא גדולות, כמו כל משפחה בציבור החרדי. ראיתי שם המון מאמץ לראות איך אפשר לחיות ממה שיש. אחרי שלמדו לנהל תקציב חודשי,

הגזירה אמת

אם מדברים על כלכלת הבית החרדי, אי אפשר שלא להתמקד בהשגחה הפרטית והמן המיוחד הנשלח אלינו ממרומים, היישר מידו הפתוחה של הבורא. הנה מחקר שמפרסם 'מכון ירושלים למחקרי מדיניות', וחובר על ידי אהוד פראוור וד"ר אליעזר הוין. במחקר נערכו כשלושים ראיונות עם ראשי מושפחות, גברים ונשים, שמילאו עם צוות המחקר טבלאות אקסל מפורטות, כשהתבקשו להשיב כיצד הם מצליחים לסגור את הפער שגדל ברוב המקרים.

וכך מוצגת התעלומה:

"אחת החידות הסוציולוגיות הגדולות בחקר החברה החרדית היא הבנת התנהלותו הכלכלית של משק הבית החרדי. נקודת המוצא לפיצוח החידה הזו היא שני הנתונים הבאים: תחולת העוני לפי נפש בחברה החרדית היא הגבוהה בישראל. בסך הכל עומדת תחולת העוני של יהודים שאינם חרדים על 11.9 אחוזים, זאת לעומת 39.7 בחברה החרדית, למעלה מפי 3. אל מול נתון דרמטי זה, מופיע נתון מרשים לא פחות ולפיו שיעור הבעלות על דירה כמו את שיעור משקי הבית המקבילים משכנתא מהבנק עבור דירה גבוה באופן-מובהק במגזר החרדי ממשקי הבית היהודים שאינם חרדים.

"איך זה 'עובד' ביחד? ובכלל, איך מצליחים החרדים המשתכרים בעשרות אחוזים פחות מאחיהם הבלתי חרדים לכלכל את משק הבית שלהם? יתירה מזו, איך הם, כפי שמוכיחים הנתונים, מצליחים לרכוש דירות במאות אלפי שקלים עבור נישואי ילדיהם?

"כבר בשלבי המחקר הראשונים נמצא כי מונחים כמו 'פרנסה משמיים' ו'הקדוש ברוך הוא עוזר ושולח', מהווים מעין קוד שיחני המתמודד עם היכולת להתנהל כלכלית חרף ההוצאות הגבוהות של משק הבית אל מול רמת ההכנסה הנמוכה. במהלך המחקר השערה זו התבססה ואוששה אצל רוב ככל המרואיינים.

"איך זו תפיסה פילוסופית הנהגית בשיח דתי או הגותי, אלא צורת שיח יום-יומית המגיעה ממקור שכנוע פנימי ועמוק. ('תגידו לי, את יציאת מצרים אתם יכולים לתרגם לאקסל?... אתם לא תצליחו להפוך את זה לשורת אקסל כמו שאתם מציגים את זה. פשוט חבל על הזמן שאתם מקדישים למחקר'). אך מאידך גיסא, בלטה הציפייה החברתית מ'אנשים מאמינים' להכיר בקיומו של הנס, לזהות אותו ולייחס אליו את המתרחש.

"ואכן, המרואיינים שהשתתפו במחקר הציגו בפנינו עשרות דוגמאות שונות מחייהם שלהם או מחיי סביבתם הקרובה, המעידות לתפיסתם על עזרה כלכלית המגיעה 'מן השמיים' בדרכים שונות ומסייעת להם להמשיך להתנהל כלכלית חרף ההוצאות הרבות, ולא פעם - חרף החובות העצומים.

"מן המחקר עלה כי 'תפיסת הנס' דומיננטית במיוחד בשיח על חתונות הילדים. ייתכן כי הרצינונל לכך מתכתב עם השאלה כיצד מצליחים הורים לעשרה ילדים לא רק להשיא אותם, אלא אף לרכוש עבור כל אחד ואחת מהם דירה במאות אלפי שקלים".

רבקי טנגהוויז, מרצה, אומנית, מפיקה הופעות ואמא למשפחה ברוכה, משתפת בחוויות של חוסן אמוני וניסים שבכל יום, בנושא הפרנסה וההשתדלות.

"אין זה סוד שבדורנו לפרנס משפחה גדולה זה אתגר לא פשוט כלל. לצד ההשתדלות, ביטחון בהשם הוא אחד הרכיבים העיקריים שאי אפשר בלעדיו. במהלך השנים ראיתי איך-ספור ניסים והשגחה פרטית, שהמחישו לי כמה אני תלויה בידיו של אבא אוהב. אני לומדת ומבינה שהשתדלות היא מאסט, אבל לא היא בהכרח תביא את התוצאות המיוחלות. כך למשל, לפני תקופה פרסמתי את שירותיי בבמה כלשהי, במחיר של אלפי שקלים, ולמפרע התברר לי שהבמה ההיא לא רלוונטית עבור קהל היעד שלי. אבל כמו בקסם, לאורך החורף זכיתי להזמנות רבות, שלא הגיעו כלל מאותו פרסום. הרגשתי איך ההשתדלות שלי במקום מסוים פתחה שערים במקום אחר".

היא מתארת עוד אפיזודה מיוחדת, שמאפשרת לגלות את ההשגחה ורחמינו של השם על ברואי: "לפני מספר שנים התפרסם קול קורא של מפעל הפיס לאומנים, שהציע פרס כספי נדיב תמורת יצירות שיישלחו. שלחתי מופע נבחר מתוך סט המופעים שהפקתי, וציפיתי לתגמול. למרבה הצער לא זכיתי. לאחר מספר שנים התבשרתי שזכיתי בפרס 'פמי פרמיס', שזיכה אותי בתמלוגים נאים. הייתי מהיוצרות החרדיות הראשונות שזכו בפרס הזה, ורבות אחרות שהפרס הוא משאת נפשן, פנו אלי בפליאה: 'איך זכית? מה עשית לשם כך? איך אפשר גם לזכות?' השבתי: בתקופה האחרונה התפללתי המון על פרנסה. התברר שהיצירה ששלחתי למפעל הפיס נשלחה על ידם לפמי פרמיס, וזכיתי בלי לעבוד על כך. זו הייתה מתנה היישר מידו של הבורא".

לסיום היא משתפת בעוד אנקדוטה מרגשת במיוחד: "היינו אז בתקופת מיתון בעסק, וחווינו קושי לא פשוט. האשראי לא עבר, ויצאתי לקניות בסופר עם מינימום אמצעים ורשימה מדוקדקת, בתקווה שהקנייה תספיק למינימום ההכרחי. מזווית העין קלטתי אדם שאיננו מהמגזר שלנו, ששאל את הקופאית כמה עולה סיר מסוים, והיא השיבה: 'אתמול הסיר עלה 78 במבצע, עכשיו 180'. הוא, בלי להסס, הפטיר: 'אללה! תעבירי'. באותו רגע חשתי מוצפת. יצאתי מחוץ לסופר, נשאתי תפילה נרגשת בכאב לב. אמרתי: 'ריבוננו של עולם, תראה את אותו אדם, לא מעניין אותו 78 או 180, בשבילו זה היינו הך, גם אני הייתי רוצה עכשיו לקנות ברווח בלי לחשוב פעמיים'. ואז עלתה בליבי התובנה: הרי לנו יש השם יתברך, וזה הדבר הכי גדול שזכינו בו!

"בעודי מטמיעה בתוכי את ההבנה, מצלצל הטלפון. רכזת צהרונים בעיר קרובה מבשרת לי שהיא מזמינה אצלי סדרת פעילויות. היא שאלה: 'את פנויה כעת?' ואני עניתי בליבי: בוודאי פנויה! כמה דקות אחר כך היא התקשרה שוב וציינה שהם חייבים היום קבלה בשביל לסגור תקציב, והצ'ק מוכן וממתין לי. בס"ד כבר באותה קנייה הרגשתי עשירה, ובאותו אחר הצהריים כבר יכולתי לרכוש סל מוצרים נכבד ולהעביר אותם בחשבון בלי להסס".

דיברנו על הצורך להגדיל הכנסות. כמו בכל תהליך, שאלתי אותם מה הכישורים שלהם, אך האישה סברה שאין לה משהו מיוחד. ציינתי כי לכל אדם יש משהו מיוחד, ועילה לחפש אותו. למחרת חזרה אלי ואמרה: 'אתמול כשהשכבתי את הילדות לישון וסיפרתי להן סיפור, הן אמרו לי כמה הן נהנות מכך. החלטתי שזה הכישרון שלי!' היא פתחה קבוצה שבה היא מקליטה מדי ערב סיפור חסידי לפני השינה, תוך כדי שהיא מספרת לבנותיה, וכל מנני משלם לה כמה עשרות שקלים לחודש. ברוך השם ההכנסות שלה גדלו הודות ליוזמה, ואוכל לציין שאני אישית הצטרפתי ואני מעניק לבנותיי את החוויה..."

שחר מספר על עוד אישה בעלת כישרי עיצוב שולחן, שהחלה ליצור סרטונים קצרים עם טיפים, וכיום היא מוכרת אותם להמון נשים ומתפרנסת יפה מקורס מהצד, נוסף על התעסוקה העיקרית שלה. "אין ספק שהמגזר החרדי מחפש ליצור ולשבור תקרות זכוכית, ובאמצעות חשיבה נכונה ועשייה ממוקדת, מצליח בכך.

"ואי אפשר שלא להזכיר את התמיכה הקהילתית והמשפחתית, שמקבלת במה של כבוד במעגל היצירתיות. בכל קהילה אתה לא לבד, יש מערך תמיכה וסיוע. ואם מדובר בסעיף השמחות, בחלק מהמקרים קיימות תקנות והגבלות שונות ברמות האירוע, ורבים יודעים להסתפק בבר 'משמחים' לאלו שבאים לאחל מזל טוב, ולא משלמים הון על מנות פאר.

"עם זאת, נקודה שיש לשפר היא נושא רכישת הדירות לזוגות הצעירים, מה שמוביל ליוקר מחירי מטרופ. פעם היה אפשרי שכל משפחה תיתן מאות אלפי שקלים לדירה, בעיקר אצל בני הדור השני לשורדי שואה שקיבלו פיצויים רבים. היום אני רואה את המשפחות נאנקות כדי להתמודד עם המעמסה החברתית לתת לילד כסף שאין מושג כיצד לשלם אותו עד יום מותם ואולי גם אחר כך. קחו לדוגמה משפחה שהגיעה אלי וסיפרה שהכנסותיה עומדות על 15 אלף שקלים בחודש, אך היא מחויבת לארבע משכנתאות והלוואות בתשלום חודשי של יותר מעשרת אלפים שקלים, ועוד היד נטויה". ואם תרצו, הטיפ הגדול שלו הוא: לחיות ממה שיש ולא להתחייב על דברים שאין לך.

ומהם הצעדים שאפשר לנקוט בדרך להתייעלות כלכלית?

"כיום יש מידע זמין וכלים לכלכלה נבונה ומושכלת. נצלו אותם, למדו מאחרים ועקבו אחר פתרונות. נוסף על כך, בנו תקציב על פי רמת ההכנסות שלכם והשתדלו להשאיר עשרה עד עשרים אחוזים למאורעות בלתי צפויים. אל תהססו לרכוש במבצעים חברתיים, הם זולים בהרבה מהשוק. כמו כן, חפשו כישורים

אינדיוידואליים וממשו אותם. כך מתחיל מסע לכלכלה נכונה!"

כך זה נראה אצלנו

איך אנחנו חיים? הנה הצצה למשקי בית שמשדלים לצמוח למרות האתגרים. חיה וייס, מזכירה בארגון ואמא לשישה, משתפת ברעיונות, יוזמות וצעדים שהיא נוקטת במרחב הכלכלי. "כבר כילדה תמימה אני זוכרת את עצמי אוהבת לנצל ולממש כל מבצע שהתפרסם בעיתון. נקטתי שיטת מצליח - למה לא לנסות? מקסימום ארוויח משהו. אם אפשר בצעד קטן לקבל מתנה אז שווה להתאמץ. זוכרת איך רצתי לקצה העיר לקבל קלמר חדש או מגבת חוף, והרגשתי את טעמם של ההצלחה והסיפוק. "לאחר נישואי המשכתי לחפש איך להתייעל ולממש כלים וכישורים. אם היו מוצרים שהגיעו פגומים, לא התעצלתי לפנות לחברה ולבקש פיצוי, ודרך אגב, גם אם יצא טעם חדש והחברה ביקשה חוות דעת, השתדלתי לתת משוב, למה לא? הייתי צרכנית משתפת פעולה..."

"בהמשך החלטתי להקדיש חלק מהיום החופשי שלי למעבר על חשבונות, והתחלתי לעקוב - האם יש טעויות? האם יש מקום להתייעל, לעבור חברה, לבקש הנחה? וברוך השם, ראיתי ברכה וגיליתי שכולנו אנשים. תמיד יש טעויות. מה גם שבצד השני של המתרס, כעובדת שקשורה לנושא המשכורות של הצוות, ראיתי איך פה ושם מתרחשות טעויות בעקבות דיווח חסר או לקוי, וחשוב מאוד לעקוב אחר נתונים, כמו למשל נקודות זיכוי שמתורגמות לסכום חודשי שמצטבר למאות שקלים בשנה. כך אני בודקת מהצד של הצרכן, מבינה שגם מה שנראה חישוב של מערכת ממוחשבת וגדולה עלול ליצור שגיאות, ויש צורך לעדכן ולשפר.

"לא אחת אני מוצאת את עצמי מתקשרת לחברות כמו בזק, חברת חשמל או חברות ביטוח, ושואלת שאלות שחשוב לי לקבל עליהן תשובות. למדתי לא להתבייש, הרי אני זכאית להבין טוב יותר מה קורה בחשבון המשולם על ידי.

שחר וולף, ייעוץ משכנתה ופתרונות מימון:
"צעד חכם שזוג חרדי חותר לקראתו הוא החשיבה על חתונות הילדים. במקרים רבים מאוד אני מתבקש להעניק ייעוץ בנושא זה כבר בשלב מוקדם מאוד. מודעות לחיסכון כבר בשלב זה היא אפקטיבית ביותר"

"לא בחלתי בשום בירור, השווייתי מחירים והבנתי כמה שווים דמי הניהול שאני משלמת לעומת דמי הניהול בחברות אחרות, והגעתי למסלול מוצלח ומרוויח יותר. במשך השנים גיליתי שאני משלמת תעריפים מיותרים, צמצמתי תוכניות, עברתי לחברות זולות יותר ומקסמתי את הכסף שלי במינימום עבודה. הבנתי שעשרה שקלים בחודש מצטברים בסוף למאה ועשרים בשנה ולאף ומאתיים בעשור. תוסיפו לכך עוד מסלולים ועוד שינויים, וכבר הרווחתי מאות שקלים. אין צורך להתנהל בצורה של 'כזה ראה וקדש' בנושאים כמו פנסיה, טלפון, תעריפי תחבורה ציבורית, ביטוחים ועוד".

אילו עוד צעדים נקטת בשביל לייעל את כלכלת הבית?
"למדתי לבקש תגמול ולהציע ברטר על עבודה שאני עושה. כך למשל, כשבאתי לרשום את בני לחוג שחייה והמארגנת ביקשה ממני לגבש קבוצה ייעודית, לא התביישתי לשאול מה התמורה. האם קורס השחייה ניתן לי בחינם או בהנחה הודות לעבודת הארגון שאני מבצעת? וקיבלתי!
"אני גם לא מהססת למכור דברים שאינם בשימוש, כמו ספר שכבר לא התאים לגיל ילדי או תחפושות ששימשו אותי שנתיים. אני הרווחתי סכום כסף קטן ומקום אחסון שהתפנה, חברתי שמחה במציאה, ושתינו יצאנו נשכרות בבחינת 'זה נהנה וזה איננו חסר'".

ומה הטיפים שלך לנשים כמון שרוצות למקסם את ההתנהלות הכלכלית?

- "ראשית, הסכימו לחשוב קצת שונה ממה שאתם רגילים אליו. הנה כמה רעיונות שאפשר ליישם בכל בית:
- בחרו שהכסף יעבוד בשבילכם ולא אתם בשבילו. אם בהמשך תיאלצו ליטול הלוואות בשביל לממן הוצאות שונות, כדאי כבר מהרגע הראשון לחסוך את אותו הסכום ולחסוך את הריביות.
- נצלו מועדוני לקוחות, רשמו הטבות יום הולדת שוות בקובץ מסודר, איפה מגיע לכם מה, וממשו אותן בבוא העת. אצלי בבית קיים קובץ אקסל מפורט עם כל ההנחות שמגיעות לי בתקופת יום ההולדת, ואני מממשת אותן בעת הצורך.
- חפשו בילויים חינוכיים או זולים, ומקסמו את החוויה מול הילדים. אין צורך להרגיל אותם לחוויות אקסטרה.

- לפעמים יציאה לגינה מרוחקת שווה המון, כשהורים מעצימים את החוויה ונוכחים בה. אין חובה לרכוש מלאי של ספרים שישכבו אצלכם בארון. הספרייה הציבורית זמינה ומספקת מלאי של ספרים, וכך גם החלפה של ספרים אצל שכנים. כך בדיוק נוצרת הדדיות יעילה...
- נותנים שירות מסוים? אל תהססו לבדוק את מחיר השוק ולדרוש את המגיע לכם. לפעמים התמורה שאתם נותנים לעולם שווה הרבה יותר מכסף, וחשוב להבין את התועלת.
- נסו שבוע אחד בלי קניות, בחרו להשתמש במה שיש, ותגלו כמה הרבה יש לכם! נצלו מוצרים שקיימים אצלכם בבית לשימוש חוזר. קופסאות הברגה של עוגיות הופכות אצלנו בבית לקופסאות אחסון לקורנפלקס ואפילו למשחקים, קופסאות מסטיקים משמשות לאחסון ברגים ונעצים וכן הלאה, וקופסאות נעליים משפיעות על הסדר בארון הבגדים.
- יחד עם זאת, אל תחפשו לחסוך על פיננקים קטנים ומשמחים שיוסיפו לכם חוויה ורווחה נפשית. צמצום מקסימלי יניב תוצאה הפוכה ורצון לפרוץ מסגרות כובלות".

תג מחיר

ריקי כהן, מנהלת משרד ואישה לאברך כולל, מתארת אתגר משמעותי שהיא ניצבת בפניו כל חודש מחדש: "אנו מרגישים מאוד את השינוי הלא פשוט שמתרחש בנושא הכלכלה, כשיוצאים לחנות עם סכום שפעם היה מספיק לאיקס מוצרים והיום אי אפשר במחיר הזה לקנות מוצרים אלו. התוצאה: או שמצמצמים וקונים פחות או שמוציאים יותר כסף. הפתרון לדעתי טמון במודעות לכך. המצב מחייב אותנו להיות ערניים יותר מבעבר, לשים לב לפערי מחירים בין מותגים שונים, ולהתפשר קצת על דברים שבעבר לא קנינו לכתחילה, או לרכוש מוצרים שבעבר נחשבו לסבירים ליום יום והיום לצערנו אנו ממעטים לקנות, ורוכשים אותם אך ורק לאירועים ולחגים".

האם המציאות הכלכלית מביאה אתכם לחשוב על פתרונות מחוץ לקופסה?
"האנרגיה שאנחנו מוציאים צריכה להיות מופנית להגדלת ההכנסות בעיקר, כי אמר מי שאמר: לחיסכון יש גבול. נוכל לחסוך עד רמה מסוימת מאוד. להכנסות לעומת זאת אין סוף! שם צריך להשקיע משאבים, לכן מנסים לחפש מחוץ לקופסה תחומים נוספים ויצירתיים שיכולים להניב הכנסה. כך למשל מחסן ששימש אותנו לאחסון מוצרים הפך את ייעודו והושכר על ידנו לסופר סת"ם שחיפש מקום שקט. כמו כן, אם בעבר לא רצינו לבטל זמן יקר על השוואות בין חנויות או חברות במוצרי חשמל וכו', היום אין ברירה ועושים את זה.

"אם בעבר לא חשבנו לקנות מתצוגה, למדנו שלפעמים זה לא גרוע - אם יש אחריות מלאה מהחנות או מהחברה. לא אחת בחרנו לקנות מוצר חדש יד שנייה במחיר נמוך משמעותית מהחנות. ארון חדר הילדים שלנו הוא איכותי וחזק, והוא נקנה במחיר בדיחה ממשפחה שהשתמשה בו חודשיים וחצי בלבד".

מה הטיפ שלך לאלו שמבקשות להתייעל?
"כשמדובר במוצרי צריכה שלא מתקלקלים, כמו חד פעמי וסבון, אפשר ורצוי לקנות מלאי גדול במחיר משתלם. וכן, תמיד כדאי להקפיד לעבור בבית ברוגע על החשבון ולבדוק מה שילמנו ועבור מה.

"באופן כללי, כדאי לשבת על המאזן כמה חודשים, ממש עם חשבונות ששמרנו במשך החודש, ועם סך ההכנסות, ולהיות מופתעים מהתוצאות! ואז, כמובן, לחיות בהתאם למאזן".

